

Podden du ska lyssna på finns också på appen Nodio, poddtjänsten för dig som älskar dokumentärer. Lyssna på hundratals titlar inom True Crime, historia och samhälle, utan reklam och före alla andra i appen Nodio.

Hej Sverige! Apoteket finns här för dig och alla du tycker om.

Just nu får du 25 % rabatt när du köper två kosttillskott hos oss. Välkommen till oss på Apoteket.

Kosttillskott ersätter inte en varierad kost och en hälsosam livsstil.

Vad har du för bevis?

I mer än tio år har Jacob Ringbom nu forskat kring ångfartyget Hansas öde.

Till hösten kommer den bok om katastrofen som Jacob Ringbom och Lars Kruthoff har jobbat på.

På en föreläsning blev Jacob starkt ifrågasatt när han lägger fram sina teorier om vem det var som lysde upp Hansa den där tidiga morgonen i november 1944.

Han var ju väldigt skeptisk och så gick jag hem och så blev jag lite såhär.

Och så kom jag på det här när jag hade gjort klart mitt kapitel om hjälp kryssare 4 så kände jag såhär.

Men Gud, han har ju rätt. Vad har jag för bevis?

Men jag blev nästan förbannad på mig själv. Vad fan ska du ge upp nu?

Är det fel eller?

Jacob Ringbom sätter samman en lång lista på anhöriga till personalen om bord på hjälp kryssare 4.

Det är fartyg som avgick en timme senare än Hansa från Yneshamn.

Så jag satt igång, jag började ringa och ställde samma frågor.

Din far var på hjälp kryssare 4. Vet du någonting om den här resan? Har du hört någonting?

Ja, jag vet att min far jobbade inom marinen eller jag vet specifikt att han var på den här fartyget.

Men han berättade aldrig någonting om kriget.

Och då helt plötsligt kände jag att nu kanske det börjar brännas. Och då var det någon som sa...

Min far var om bord den natten. Han har berättat mycket om den här natten.

Och då kände jag att nu kanske det börjar brännas och då var det någon som sa...

Min far var om bord den natten. Han har berättat mycket om den här natten.

Men så fort jag frågade om Hansa så sa han, nu vill jag inte prata om det här mer.

Till slut så ringde jag i alla fall upp sonen till en av utkikarna som aldrig kom till förhör.

Och jag ställde samma fråga och förväntade mig också samma svar.

Men han svarade inte som de andra.

De var ju väldigt nära Hansa när de sjunk.

Shit, vad är som har hänt här egentligen?

Du lyssnar på Ljuset på Östersjön. En dokumentär i fem delar om den mytombundna katastrofen när passagerarfartyget SS Hansa sängs på Östersjön och gåtan om vem det var som lysste på Hansa den där natten.

Jag heter Peter Gropman och det här är den femte och avslutande delen, den sista pusselbiten.

Våren 2023, när vi producerar den här dokumentärserien så har det gått nästan 80 år sedan Hansa katastrofen inträffade.

Då 84 personer miste livet.

Många ombord var gottlänningar och en i dag lever minnet av de omkomna kvar på ön säger Jakob Ringbom.

Jag tycker det är väldigt intressant och det märkte jag när jag började hålla föredrag att det här är fortfarande en oerhörd trauma för hela den här ön.

Och framför allt inom den äldre generationen. Så när jag har haft föredrag så är det ju regel äldre personer som kommer och lyssnar.

Och de sitter liksom och nickar och är igenkännande.

Men det var länge ett sår i den gottländska folkstjerna. Jag vågar nog faktiskt tänka så mycket. Säg att det var det.

Säger Lars Kruthoff.

Ett angrepp på gottlands båten och gottlands färgen på ett av de här fartygen. Det är på ett vis ett angrepp på Gottland.

Och jag tror att de är väldigt glada att någon bär fram minnet efter Hansa.

För ett tag var ju faktiskt så att det här skulle glömmas. Man skulle bara glömma att gå vidare.

Medan jag tycker att ju mer vi lyfter fram människorna på Hansa, ju mer vi lyfter fram Hansas historia och det som hände.

Det ökar förståelsen men det ger också en bild att vi inte får glömma de här 84 som omkom.

Men det är ju 84 livsöden som vi har förlorat.

De flesta i den äldre generationen av gottländningar vet idag vem det var som sänkte Hansa.

Hansa sänktes av den sovetiska urbåten L21 den 24 november 1944.

Och genom åren har det spekulerats om motivet.

Och det är egentligen bara kaptenen på urbåten som kan berätta det, men han är död.

Och efter flera års forskning har Jacob Ringbom slutet sig till följande slutsats.

Hansa sänktes med all sannolikhet av ett misstag där de inte riktigt kunde avgöra vad det var för nationalitet på det här fartyget.

I den första avsnitten av den här serien har vi berättat om Arne Turesson och Arne Molin.

De två som överlevde Hansa katastrofen.

De kämpade på havet i cirka åtta timmar innan de blev räddade.

När Hansa var på väg att sjunka så var det en stark strålkastare som plötsligt lysde på de skeppsbrutna.

Och det är nu bevisat att det inte var den torpoderande urbåten som lysde på dem.

Vilket fartyg är det som lyser på Hansa när man sjunker?

Jag vill ta reda på att komma närmare den här gåtalslösning.

Många har genom åren trottat i vad den så kallade hjälpkystare 4 som lysde upp Östersjön.

Men det har inte funnits några tydliga bevis.

Och när Jacob ska skriva den sista raden till kapitlet om den mytombundna hjälpkystare 4 i den kommande boken

får han en känsla av att inte vara riktigt nöjd.

Och så kände jag en sån oerhört, inte misslyckande, men gud, ska jag inte komma längre än så här?

Det är inte bara Jacob som försökt hitta pusselbitar om ljuset och hjälpkystaren genom åren.

1992 avslöjade författarna Jörgen von Schweiberg och Roger Bengtsson

att det var den ryska urbåten L21 som torpoderade Hansa.

Och Roger Bengtsson var då övertygad om att det var hjälpkystare 4 som lysde på Hansa under förlistningen.

Och han säger till och med sannolighet, gränsande till visshet, det kan inte vara ett annat fartyg.

I sitt kapitel om hjälpkystaren i boken har Jacob fått ihop en indis i kedja

som visar på att det var hjälpkystare 4 som lysde upp Arne Turesson och Arne Molin.

Jag ringde sen Lars, min författare kollega och sa, men jag tror jag är klar nu, jag kommer inte

längre.

Och han valit sig, ja, du måste nog gå vidare nu för nu har du suttit med den här kapitlet för länge och jag hade liksom blivit knäpp i huvudet på alla sätt och vis.

Jacob börjar tänka på ett föredrag han höll för cirka tio år sedan om Hansa katastrofen.

I publiken sitter vanliga, intresserade åhörare och några före detta försvarsanställda som är väldigt skeptiska till Jacob's indis i kedja, angående hjälpkystare 4.

Plötsligt ställer sig en man upp ur publiken och skriker.

Vad har du för bevis? Och jag försökte liksom, ja,

jag kan inte ge dig ett bevis, men jag kan ge dig liksom, jag kan skriva ihop ett kapitel.

Jag kan ge liksom, vi måste sätta oss ner och prata om det här,

jag kan inte, jag kan inte här har du ett papper.

Ja, och han var ju väldigt skeptisk och så gick jag hem och så blev jag lite såhär.

Och så kom jag på det här när jag hade gjort klart mitt kapitel om hjälpkystare 4.

Så kände jag såhär, men gud, han har ju rätt. Vad har jag för bevis?

Men jag blev nästan förbannad på mig själv. Vad fan ska du ge upp nu? Är du feg eller?

När Hansa kommissionen, den havrikommission som tillsattes efter förlisningen, utredde katastrofen, så förhörde de några ur besättningen på hjälpkystare 4.

Men alla kom inte till förhör.

Och om det var hjälpkystaren som tändes rollkastaren blev aldrig uträtt av Hansa kommissionen.

Jakob Ringbom har sökt rätt på listan med besättningen som jobbar den natten.

Alla är döda, men det finns anhöriga kvar.

Men jag tänkte att kanske någon har berättat någonting från anhörig.

Så jag satt igång, jag började ringa och ställde samma frågor.

Din far var på hjälpkystare 4. Vet du någonting om den här resan?

Har du hört någonting i den stilen då?

Men de flesta svarar samma sak.

Han berättade aldrig någonting om kriget. Det var nästan en vanligast kommentaren.

Jakob betar av sin lista som krymper.

Han börjar också tappa hoppet om att någon ska säga något nytt.

Till slut har han fyra besättningsmän kvar på sin lista.

De fyra som stod i utkiken på hjälpkystaren vid den tiden då Hansa torpederades.

De som aldrig kom till förhören med Hansa kommissionen.

Det är ingen som har pratat med de här fyra personerna.

Jag kunde självklart inte prata med dem heller för de var döda.

Men jag började ringa anhöriga till dem här då.

Då helt plötsligt kände jag att nu kanske det börjar brännas.

Då var det någon som sa, min far var om bord den natten.

Han har berättat mycket om den här natten.

Men så fort jag frågade om Hansa så sa han, nu vill jag inte prata om det här mer.

Nu är det bara två namn och par på listan.

En av dem är anhörig till en av utkikarna som jobbade vid halv sju.

Cirka en halvtimme efter att Hansa attackerades.

Han ställer samma fråga som till de andra.

Men han svarade inte som de andra.

Han kunde säga då, de var väldigt nära Hansa när de sjunk.
Och jag blev helt, men herregud, jag visste inte, jag blev helt målös.
Sånen berättar att han svar berättat väldigt mycket om natten på hjälpkryssaren.
Inte bara för sånen, utan också för sin fru.
De var relativt nära Hansa när de sjunk.
Han stod inte i utkiken när det här skedde utan han stod på akterdäck.
När det hände någonting i hjälpkryssare 4s närhet
som gör att några i besättningen förstår, det finns en ubåt i vattnet.
Jag var helt ställd, jag satt och skakade mer eller mindre efter det här.
Och tänkte, shit, vad är det som har hänt här egentligen?
Alltså, vad har jag gjort?
Men jag läpp på, så ringde jag faktiskt tillbaka och sa, du förresten!
Tänder de en strålkastare på hjälpkryssare 4?
Där kunde han inte svara säkert, men han sa, ja, nu när du säger det
så har min far nämnt någonting om en strålkastare.
När samtalet med soren till utkiken har sjunkit in
drar Jacob Ringbom följande slutsats om hjälpkryssare 4s agerande
i Hansas närhet.
Jag tror att utkiken får en retning antingen av en expression
av ett ljud eller en ljusblickst.
Jag tror inte de ser särskilt mycket exakt vad som har hänt
men får känsla av att det har hänt någonting.
Det måste vara en ubåt i närheten.
De tänder strålkastan, men ser ingenting från där de är.
Och då vet de helt enkelt inte vad urbåten är, de vet inte vad som har hänt.
Jag tror att de är ganska ovissa om exakt vad det är som har skett
och lämna platsen.
Jag tror inte de vet att det är Hansa som ligger där framme.
De ser inte den här förrörelsen.
Och jag tror att ganska omgående släcker de strålkastan
och tänker att vi måste bara härifrån.
Eftersom de inte riktigt vet vad som har hänt.
De har två timmar kvar till Visby.
Och här måste de, i alla fall de på bryggen,
måste jag börja diskutera.
Okej, vad har hänt?
Har vi någon plan för det här?
Sonen till utkiken på hjälpkryssare 4 kan berätta för Jakob
att när besättningen anländer till Visby så blir de tillsagda att hålla tyst.
Tänk på att vi har tystnadsplikt.
Och det här skedde när de såg att Hansas kajplats låg tom när de kom fram
på morgonen.
Och då lär dem ihop pusslet att det som har skett
gjorde att de trodde att det fanns nu både i vattnet

hade att göra med att Hansas kajplats var tom.
De förstod där och då, okej.
Det är Hansas som har gått under.
När strålkastaren lysste på Anemolin och Annett Hureson
fanns också fler levande personer i vattnet.
Med största sannolikhet levde både revisundragar Halden
och den oidentifierbara, apatiska mannen som krabbats upp på en låda.
Om hjälpgrysare 4 hade stannat
hade den då kunnat rädda liv.
Om de hade sett platsenförsänkningen och gått till den platsen omgående
då hade de varit på plats unga en kvart, 20 minuter senare ungefär.
Och då hade de möjligtvis kunnat plocka upp några fler överlevande.
Just för jag tror att den här mentala beredskapen
att oj det kommer ett fartyg här borta.
Det kanske hade gett Halden och den här andra mannen lite kraft
är att försöka hålla sig vid liv en kvart till i alla fall.
Det finns alltså inga ur besättningen på hjälpgrysare 4
som är vid liv idag.
Så hur trovärd är uppgiften från sonen till utkiken?
Jag frågar dig såklart mig själv direkt.
Kan man lita på den här uppgiften?
Kan det verkligen stämma?
Men det intressanta är att det finns några parametrar
som sonen berättar, som han svarar berättat.
Du lyssnar just nu på en nodio dokumentär.
Visste du att vi också har hundratals andra dokumentärtitlar
som tar dig närmare verkligheten?
Här är några smakprov.
Han såg en människorkrupp som hängde på ett konstigt sätt
från trappan och ner i köket.
De för insikter är att de personerna de en gång älskat
har varit stasi-spioner.
FBI och Homeland Security kämpar med utredningen mot Are Evil.
Spåren har det lätt om vidare till Ryssland.
Du kan upptäcka ett helt bibliotek av dokumentära berättelser
att lyssna på hela sommaren i vår appnodio.
Med koden Sommar lyssnar du som en ny användare
i åtta veckor för bara 69 kronor.
Alltså tusentals minuter av dokumentärt berättande
för bara 69 kronor.
Ladda ner appnodio där appar finns och använd koden Sommar.
Ta det chill i sommar med våra svalkande drycker
njut av en uppfriskande frozen pineapple lemonade
eller en syrlig green apple shake deluxe

för endast 29 kronor bara på McDonalds.
Ja, då var det dags igen.
Skola, jobb, rutiner.
Vad ska ni ha på älken?
Som ser till att göra det på allra bästa sätt
och bosta hela höstterminen
med ett billigt mobilabonnement från Hallon.
Skaffa idag på hallon.se
Som går att säkerställa
som har hänt om bord innan Hansas undergång
som inte har med sänkningen att göra
men som går och verifierat
att det här stämmer och det här stämmer.
Och det är ju liksom det jag känner
att då är det här väldigt trovärdigt
och det är den lilla pusselbiten
som jag har lyckats gräva fram.
Det är det närmaste vi kan komma
en sådan pusselbit idag
för det går inte att bli jära
att man ska få ett första hans vittne
men jag tror att den här gåtan
kommer inte få mer lösning än så här.
Jag ser inte att det är omöjligt
med att säga att det är svårt.
Men kanske är pusselbiten lite sliten
i kanterna.
Varför har befälet på hjälpgivser 4
hävdatt att om 03.30 passerade Hansa
för det är den fortfarande konstigaste
uppgiften i den här utredningen.
Vi är alltså tillbaka i Visby
under morgonen då man väntade på Hansa
som aldrig kom.
Det felhavaren sa till marinen
att man inte behövde sätta igång
en räddningsinsats
eftersom man passerat Hansa
vid 05.30.
Men som vi tidigare har hört
i den här serien
så kan inte uppgiften från befälet
på hjälpkursaren stämma.
Beräkningarna av fart, avstånd

och tid den här natten
bevisar att hjälpkursaren
inte kunde gå om Hansa
vid den tidpunkten.
Varför har de kommit in
med den uppgiften överhuvudtaget?
Det är så konstigt.
Men den får ju sin förklaring då
att de vill inte vara närigheterna
hansa.
De vill ha Hansa
aktera om sig.
De vill vara
närmare Visby.
Jag tror inte de till en början
riktigt förstår vad som har hänt
och det är först när de har gett sig av
från platsen
att de börjar sjunka in
och kanske lägger dem ihop 1 plus 1
och inser att
det här kommer inte se så bra ut.
Vi måste lösa det på något sätt.
Om då hjälpkursare 4
hade sagt där i Visby
att vi såg något,
inte var.
Vi blev skraja och drog.
Hur hade den här historien
blivit annorlunda då?
Jag tror att påföljden här
hade blivit ganska
jobbiga och stått i svars
för i efterhand.
Framför allt medialt tror att det
hade blivit en jättetig grej
om de hade erkänt att
vi var där,
men vi visste inte riktigt vad som
har hänt, så vi gav oss av.
Det hade nog inte
sett med blida ögon på.
Det var många andra personer
som gick under med Hansa

och lämnade efter sig jättemånga
anhöriga, speciellt på Gotland.
Att du nu har fått tag på
detta vittnesmål
som ger en pusselbit till.
Gör detta någon skillnad till
för de anhöriga, tror du?
Det har varit en stor grej.
Jag vet många anhöriga som har
ställt frågan vad gjorde
egentligen hjälpkursare 4.
Med den här sista pusselbiten
är det en lösning,
och jag tror att de anhöriga
finns,
inte bara att själva lösningen
har kommit,
men också att det faktiskt finns
någon som fortfarande letar
pusselbitar.
Jag tror att det finns en tröst i det.
Det här är inte någon som är helt
bortglömt.
Även om efterkrigstiden 45
och framåt,
det var en tid där man skulle
locket på,
men nu går vi vidare och in
något nytt,
det gällde att vara stark.
Och sen finns det någon som
fortsätter
att söka svar,
och det tror jag
att det finns en tröst i det också.
Vi har låtit marinen
vid försvarsmakten lyssna på
det här avsnittet av dokumentärserien.
I en skriftlig kommentar
säger marinen kommunikationschef
Melina Västerberg att
marinen kan inte uttala sig
om vad som hände för 80 år sedan.
Omständigheterna och

hur situationen var där och då
är ingenting vi har känn rum om
idag.

Allt underlag om händelsen
tog det finnas vid krigsarkivet
dit all dokumentation lämnast
när den ska arkiveras.

Det vi kan säga
är att vi idag är nog gammal
att följa sköllagen

och om möjligt erbjuda
assistans om någon
i sköned på träffas.

Idag har vi bättre förutsättningar
att både upprätthålla
en lägespill av vår omgivning
och att hjälpa andra.

Slut citat.

Det har alltid funnits en längtan
att träffa man.

Så äggligt.

Det har varit
våldigt roligt.

Säger Göran Ringbom,
son till Jens Ringbom
som omkamm i handsakatastrofen.

Vad skulle du vilja
fråga honom?

Jag vill ha honom.

Jag vill ha honom.

Nej.

Ja.

Det ska ju vara kul
att fråga hur gick det här till.

Jag kan inte låta bli
och

blanda in lite humor
i det hela.

Trots att det är
känslomässigt så är det ju...

Ja, det är nära
mellan skratt och brottkammer.

Det här är Göran Ringbom,
som sjunger den låt

som man skrev till minnet
av sin far Jens Ringbom
50 år efter Hansans undergång
år 1994.
Göran var knappt ett halvår
när Jens gick under med Hansa.
Jens och hans fru Jöta
hade flyttat till Hamra
på södra Gotland.
De skulle göra en ny start
i livet.
Jens var väl 21,
skulle jag vilja fyllt 22,
och mamma var 1 år äldre
än var man 23.
Står Jensan
då med två småbarn.
Det får stå,
det är ett tuffa tag.
Eftersom man inte har några
direkta minnen av sin far
så har han genom åren
fått skapa sin egen
inre bild av sin far.
Ofta fick Göran höra
att han som ung var livet
sin pappa
lite vild.
Ja, det har man
alltid hört.
Han var en vild
och en väldigt
skärmand person.
Han var väldigt, väldigt
snäll.
Han kunde ge bort
han hade han en krona
så gav han bort kronan.
Han var inte 50 år
utan gav bort hela.
Han var tydligt, väldigt
snäll.
Och som barn tänkte Göran ofta
på sin far som en figur

från Sagornas värld.
Jag hade också
ett känsla av
poppelångstråmsymd
och jag drömde
om att
säkerligen kan den här
jordbåten, de hade sett
nog ljus, tänk om de
har plockat upp min pappa.
Han fanns nog i alla fall
kanske här i Ryssland
och så vidare.
Först trodde jag att
det var en tysk jordbåt
men det visste sig att
jag var ju rysk.
Det är en fantasibild
och fantasibild
som jag har väl måla
upp inför mig själv
och den som har gett mig tröst
när man
var när jag var liten
och kände ensam
och då råg man
och tänkte på sin riktiga pappa.
Görans mamma Jöta
gifter om sig
och när Göran är 17 år
själv till sjös.
Då hade jag gått 16 år
ifrån det att Hansa försvann
och jag jobbade
med arbetskamrater
som har jobbat med Jens.
Alltså, aldrig
ett ord nämndes
om Hansa.
Och det är bara 16 år.
Det tycker jag är
konstigt.
Det var konstigt.
Då tyckte man att 16 år

var så länge.
Men när man sätter tillbaka på den
så tyckte man att
ingen nämnde
att många sa
ja, men din pappa kände vi.
Men det pratades allra om
sorgen
och det kanske
är typiskt
för sjöfolk
och övfolk.
Och om tar
så kan det vara.
För aldrig sa man att
när folk omkom
fiskarna, drunkna
och där man kom
vi hade sjölyckor
och folk var ju vana
vid det.
Och de sa aldrig
att man hade otur.
Vet du vad man sa?
Jo, man sa
Hans tid var ute nu.
Och det var ett sätt
att acceptera.
Lars Krutoff som till vardags arbeta
på Gotlands museum reflekterar
även han kring gottlänningarnas
nåt karga inställning till havet.
Gottland är en ö
i Östersjön
och en stor del av gottlänningarna
har haft sin näring i havet.
Så på ett vis
så har vi gottlänningar
varit lite
införstådda med.
Att havet är farligt.
På en ö
tror jag också att det finns
eller fanns

nu vi som moderna
men det är inte vad 40-talet fanns
det nog en förståelse
för att havet inte var ofarligt
och befinner man sig på havet
så kan det hända saker.
Men man förväntar sig inte att
den reguljärar färgen
men nästan 100 personer
ska försvinna.
Den nysta passageraren
sexåriga Britt Carlson
hade hela livet framför sig
och Jens Ringbom
längtar hem till Södra Gottland
där han precis skulle starta ett nytt liv.
Men någonstans lever fortfarande
personerna vidare
genom den generation
som fortfarande finns kvar.
Jag tror att
det är väldigt mycket
kvar.
Jag tror att
det är väldigt mycket
Jens i min pappa
får jag känslan av.
Sen vill jag att det ska finnas mycket Jens
i mig också men jag vet ju inte
vad Jens är egentligen
men ibland så tänkte jag att
det här skulle han ha gjort
och ibland kanske jag försvarar
den dum dristiga beslut som med det detta.
Men sen kan jag också
ibland känna
att när jag är trött
eller jag orkar inte med
ibland så är man Jens
han hade parlat lite till
och då får jag liksom
lite mer energi eller så här
Fan kom igen, bit ihop nu.
Att ta din hand

och säga hejsan far
mer ängslig ståltids
ett livs lån
är att vara
en havet som
du har hört den sista delen
av ljuset på östersjön
reporter och producent, vad ja
pete grokman
exekutiv producent på Nordio
och mark Malmström fast
uppläsningar ur förhör
och nyhetsartiklar är gjorda av Malin Marco
detta är en produktion
av Iris Media AB
exklusivt för Nordio
Glöm inte koden Sommar
för att kunna lyssna
i åtta hela veckor
på hundratals dokumentärer
för endast 69 kronor
i appen Nordio
som finns där appar finns